

Forsvar 2020 2/2016:

F-35 - syv ugreie punkter - -

Pentagon sabler igjen ned flyet - -

Hvor ble det av Norden - og wahhabistens døtre sitter fremdeles hjemme -

Og hvor kommer inderne over Nordsjøen inn i dette?

Av John Berg, forsvarsanalytiker

Det viser seg at norsk skjønning ikke har fått F-35s problemer til å springe sin vei og bli borte. Magi har ikke virket. I Pentagon skjønner man ikke.

Syv punkter: Det hevdes fortsatt - med norsk klokketro - at F-35 blir "verdens beste". Best til hva?

1. F-35s datakraft og programvare skal gjøre flyet til verdens mest avanserte. Men flyet utvikles primært som bakkeangrepsfly for USAs supermaktstrategi og ikke for småstatsforsvar. Når skal det bli erkjent i småstatens forsvarsdebatt? USAs flyvåpen mener at F-35 har begrensninger i luftkamp.

*Og det er mer: I årets ferske rapport fra Pentagons **D, OT&E (Director, Operative Test & Evaluation)** fremgår, i år som tidligere år, at det er problemer og forsinkelser med programvaren over hele linjen. Spesielt påpekes manglende initiativ for å få utviklingen av "**mission data**" ut av stampe. "Mission data" er en slags nær kunstig intelligens databank over egne og fiendtlige kapasiteter som skal generere ytterst avansert og integrert situasjonsforståelse og beslutningsstøtte, og er helt avgjørende for at F-35 overhodet skal kunne fungere i kamp. Problemene med "mission data" kan i første omgang resultere i "**significant limitations for the F-35 in combat against existing threats.**" Og mot fremtidige "threats", må vi anta.*

Hva koster F-35?

Norge forventer total kostnader på 261,3 milliarder kroner. Dette er ren gjetning. De nakne fakta er:

2. Pris per fly er ikke klarlagt. F-35 produseres før testingen er ferdig. Fly som produseres i nærmeste 3-5 år må tilbake til fabrikk for å modifiseres når alle testresultater er klare, og ingen vet hva det vil koste. I tillegg kommer utviklingen i dollarkursen, men den blir neppe det største problemet. Det går mot harde oppgjør om kostnadsdeling, der utgangspunktet blir at Norge og andre har godtatt *concurrency* - parallell testing og produksjon.

Største kostnad, driftsutgiftene, er ikke klarlagt. Først rundt 2023 vil man ha nok erfaring med hvor ofte komponenter må skiftes og hva daglig og periodevis vedlikehold vil kreve.

I rapporten fra D, OT&E kritiseres igjen den parallelle testingen og produksjonen, i ordelag som forteller at man ser poenget: Når flere hundre F-35 med tiden skal tilbake til fabrikk for større og mindre modifikasjoner, blir det penger å tjene for Lockheed Martin - -

Erfaringene hittil er at flyet krever mer vedlikehold enn planlagt. En målestokk kan være F-35s "storebror", den to-motors F-22. Denne "air dominance" jageren skal forsvare F-35 i harde luftkamper og koster i drift ca. 68.000 dollar per flytime. Vi skal prise oss lykkelig hvis én-motors F-35 kommer ned mot halvparten.

Her kan vi bare gjenta og gjenta: Troskyldige Norge kommer til å betale og betale og betale og betale - - det handler igjen om kulerammen Espen Barth Eide i sin tid fikk i julegave fra Lockheed Martin.

Så over til vinterens heteste tema:

Hvor mange kampfly?

Det hevdes at vi ikke kan kutte i antall F-35 fordi vi trenger 52 kampfly. Dette er en avsporing.

3. Med 20-24 F-35 vil vi frigjøre penger til kritiske forsvarsbehov og samtidig til et antall av en billigere kampflytype. Svenske Gripen vil kunne anskaffes for halvparten og driftes for 15-20 prosent av F-35s kostnader. Vi vil bringe nordisk forsvarsamarbeid et langt skritt fremover ved å utvide svenskenes Gripen-organisasjon fra tre til fire flottiljer, den fjerde med norsk personell, på en norsk flystasjon og med norsk kommando og politisk kontroll. Det samme kan gjøres med et lavere antall Eurofighter Typhoon, sammen med britene.

*Det veier inn at USA må forbli vår viktigste allierte. Men med holdningene som utvikler seg i Kongressen, spesielt siste fire år, og med den pågående nominasjonsprosessen, er det uvirkelig at det har vært umulig å dra opp en debatt om ikke tilknytningen til USA, vår **viktigste** allierte, bør støttes ved et*

*langt tettere samarbeide med **nærmeste** allierte, på regional basis. Forklaringen er at regjeringen ikke vil, mens en del sikkerhetspolitiske naser rynkes fordi tanken er lansert av Feil Mann.*

Gripen god nok?

Det hevdes at Gripen ikke klarer norske krav. Hvilke krav?

4. Mener man at Gripen ikke kan forsvare svensk luftrom? Da ligger svensk luftrom åpent for flyangrep mot Norge den veien. Hvilke tiltak treffer vi for å gardere oss mot det? Ingen. Vi baserer oss stilltiende og bekvemt - og ganske så snedig - på at Gripen kan forsvare svensk luftrom men ikke norsk.

Hvilket fly er mest sårbart?

Det hevdes at Gripen er mer sårbar enn F-35. Her holdes viktige faktorer utenfor.

5. Med sin tunge, kostbare støtteorganisasjon vil F-35 være bundet til Ørland flystasjon. Det er nå ti år siden USAs flyvåpen lot forskningsinstitusjonen RAND gjennomføre en studie som viste at 34 treff med kinesiske ballistiske missiler på Kadena flystasjon (Okinawa) vil sette 75 prosent av flyene ut av spill. Slik kan Ørland settes ut. Gripen har en lett, feltmessig støtteorganisasjon på kjøretøyer som kan kjøre dit flyene lander. Det kan være på kortbanenettet og til og med på veibaner. Slik spredning vil gjøre det svært vanskelig for en fiende å fastslå hvor det til enhver tid befinner seg fly. Hvilket fly er mest sårbart?

Typhoon

Typhoon er med i den nye danske kampflykonkurransen som snart avgjøres. Kostnadsbildet for Typhoon er uklart, men det ligger muligheter her:

6. Typhoon er det vestlige markedets beste jager. Det indiske flyvåpenet flyr russiske Sukhoi Su-30 Flanker og selv USAs flyvåpen mener at inderne holder verdensklasse. I fjor øvde indiske Flankere og britiske Typhoon mot hverandre over Nordsjøen. *Indere over Nordsjøen!* Ingen nordmenn. I samarbeid med britene om Typhoon vil vi høste unike erfaringer.

Prioritering

Med sin flankeposisjon og utstrekning, spredte bosetting og kyst, terreng og veinett, har Norge kritiske behov for **mobilitet** til raskt å flytte bakkestyrker til et åsted. Dette ikke minst grunnet debattens hittil mest fortiede problemstilling;

Forsvarets bidrag til kontraterror. Her utredes nå regelverket - men ikke ressursene. Kontraterror betyr bl.a. mobilitet som vil kreve en stor helikopterstyrke, men med 52 F-35 vil vi ikke klare fullt ut å finansiere dette.

7. Med 52 F-35 blir vi over flyets levetid det land i verden som vil bruke den største andel av forsvarsbudsjettene på kampfly, på bekostning av andre kapasiteter. Med F-35, og sammenlignet med Gripen, vil vi svi av minst 100 unødvendige milliarder på kampflykapasiteter vi knapt trenger, og som vi ikke vil kunne utnytte nasjonalt fordi vi ikke har de flytyper og andre kapasiteter som i USAs konsept skal støtte F-35.

Men forsvarsminister Ine Eriksen Søreide er urokkelig - og kutter i cyberforsvaret mens Hæren må trekke inn pistolene. Og det kommer mer. Mye mer.

Nordisk-regionalt samarbeid

Det er erkjent - men massivt fortiet - at på sikt kan ingen av de nordiske landene makte å opprettholde nasjonale forsvar. En debatt må handle om visjoner milelangt ut over pågående samarbeider, som de felles kampflyøvelsene over Nordkalotten. Det blir utfordrende, ikke minst fordi et reelt samarbeid som skal kaste noe av seg må omfatte forsvarsindustrielle sammenslåinger og oppkjøp over grensene. Her er svensk industri dominerende; mens store deler av svensk forsvarsindustri er eid av britisk baserte, internasjonale BAE Systems samtidig med at Saab og Saab-Kockums kontrolleres av Wallenbergene.

Som diskusjonsgrunnlag kan man se for seg en første fase med et gjennomgripende kampfly- og korresponderende industrisamarbeid, eksempelvis med en dansk-norsk flåte på ca. 30 F-35 kombinert med en svensk-dansk-norsk flåte på ca. 100-120 Gripen, til sammen ca. 130-150 fly; alternativt de ca. 30 dansk-norske F-35'ene kombinert med ca. 30-45 dansk-norske Typhoon, til sammen ca. 60-75 fly, i tettest mulig samarbeid med britene og helst også med svenskene, med deres planlagte 70 Gripen. I begge alternativer vil Finland, og med tiden kanskje de baltiske stater og muligens Polen, kunne komme inn.

I ytterste konsekvens vil dette kunne handle om drift av rundt 200 Gripen, til og med flere. Dit er det unektelig et stykke. Men en slik løsning - som en begynnelse kanskje en svensk-norsk løsning - vil kunne bli en bro inn mot NATO for svenskene, uten medlemskap. Den vil kunne utvikles til en regional løsning for medlemmer så vel som ikke-medlemmer. Og den vil kunne bidra betydelig til å skape økonomiske forutsetninger for balanserte forsvar.

Her må man ikke blande kortene. Dette kan nærme seg en regional ”nærmeste allierte” ordning men vil ikke være der. Det vil handle om å

finansiære anskaffelse og drift. Fullt ut å stå last og brast med hverandre må bli neste kapittel, avhengig av hvor langt NATOs artikkel 5 gir rom for å stille opp for naboer uten å forplikte andre medlemsland. Dette kan være mer åpent enn mange synes å tro.

Tankespinn?

De som avfeier dette glemmer nok de tre nordiske forsvarssjefene Sverre Diesen, Håkan Syrén og Juhani Kaskelas kronikk "Et nytt nordisk forsvar" i bl.a. Aftenposten 18.6 2008 og Diesens "Felles nordisk forsvar" 12.1 09, og eksempelvis daværende AP-representant i Forsvarskomiteén Sverre Myrli og Halle Jørn Hansens "Norden må samles" i Klassekampen 17.4 09. Men forsvarssjefene går utenom kampflysaken, der de tellende økonomiske gevinstene ligger, og elefanten har hittil ikke født stort annet enn mus.

Ingen debatt

Så det blir neppe noen realitetsdebatt. Feil Mann er dum og har alltid kjørt sin analyse slik at ingen politiker eller kjendisforsker kan ta eierskap til den. Dermed er den ikke interessant. Det er mer sannsynlig med en nordisk oppsplitting der danskene søker mot kontinentet eller kanskje mot britene, mens Norge tviholder på USA. Sverige vil kanskje søke å bygge en Østersjø-region med Polen som den andre tunge aktøren. Svenskene, ved Saab og de råsterke Wallenbergene, øyner allerede Finland og de baltiske statene som Gripen-markeder og Sverige vil nok utvise den evne til overordnet, strategisk nytenkning vi mangler. (Selv om vi påstår at vi har den.)

Britene, som nå bygger sin første base øst for Suez på 45 år, vil med en slik utvikling se mest den veien.

Wahhabistens døtre

Til slutt kan man igjen spørre: Er en reise for Stortingets Utenriks- og forsvarskomiteé til svenska Flygvapnet og Saab like forbudt i dag som i Jan Petersens tid som Forsvarskomiteens leder; med andre ord som nattklubb med nachspiel for wahhabistens døtre?

- - og det er mer komikk der ute

En hodepine er våpenrommene som huser våpnene når F-35 flyr i full stealthy konfigurasjon. Våpen som henger på vanlig vis under vinger og buk vil jo røpe flyet på fiendtlige radarer. Men F-35 har ikke bare verdens største, sterkeste og varmeste motor, flyets sensorer og enorme datakraft avgir også steike varme. Varmekanaliserings har hele veien vært en utfordring; og nå må man, ifølge **D**,

OT&E, erkjenne at selv under moderate forhold blir det alt for varmt i våpenrommene!

Våpenrommene har dører, lignende dørene som lukkes når hjulene er trukket inn og åpnes igjen når hjulene skal ut for landing. I dag må F-35 stadig åpne dørene til våpenrommene - avhengig av hastighet m.v. med ned til bare få minutters mellomrom - for å lufte ut varme! Vittige hunder har gode tider og forklarer at F-35 er lett kjennelig fra andre flytyper fordi den vifter med skjørtene.

Hva løsningen blir vites ikke; ut over at den vil koste penger. En annen sak er at verdens varmeste kampfly blir sårbart overfor varmesøkende sensorteknologi. Slik teknologi begynner så smått å måle seg med radar. Russerne var i sin tid først i verden med **IRST** (Infra-Red Search and Track) sensorer på jagerfly. Det hører også med at åpne våpenrom røper flyet på radar. Også når flyet åpner våpenrommene i kamp for å skyte.